

Antonín Uxa

Narodil se na Padrti r. 1847 jako syn chudého truhláře. V necelých patnácti letech našel práci v mirošovských uhelných dolech. Pro své názory a rebelantství byl propuštěn a našel si práci v Nýřanech na dole Humboldt, kam se r. 1865 přistěhoval a později oženil.

Po vydání shromažďovacího zákona v r. 1867 počal rušný spolkový život v celé monarchii, tedy i v Nýřanech a okolí. Hned tu byl založen vzdělávací spolek hornický, který Uxa s přáteli připravil. Svou činností se Uxa stal brzy známým po celém širokém okolí, neboť mnohému dělníku i horníku pomohl. Stal se horlivým kolportérem různých časopisů, brožur a letáků. Vykonal velký kus práce ještě před „svatomarkétským“ sjezdem. Ten se konal 7. dubna 1878 v Praze a na něm založena samostatná Československá strana sociálně demokratická v Rakousku (opravdu Československá, nikoliv Československá).

Díky Uxovi se ihned ustavilo na Nýřansku 22 sekcí sociálně demokratické strany. Schůzovalo se každých čtrnáct dnů a schůze se konaly v lesích Torovka, Kačí louže a v Línském lese, ponejvíce v noční době a zajišťovaly je spojky a hlídky. Uxa se stal důvěrníkem všech sekcí a prakticky veškerou práci řídil. Uxu sledovalo četnictvo a usvědčilo ho z rozšiřování letáku „Našemu národu“. Zatkli ho, v řetězech ho odvezli do Prahy a odsoudili k pěti týdnům vězení. Tak začalo utrpení horníka-revolucionáře, kterého dali v jeho 31 letech (těžkou prací v dole sedřeného) do předčasného důchodu.

Po návratu z vězení na něj čekala nová práce, příprava hornické stávkové akce. Po vánocích v r. 1881 počala správa Pankráckých dolů hromadně propouštět staré a unavené horníky jenom proto, že na ně dopadlo podezření ze „socialistického buřičství“. Propuštěným odepřeli nárok na rentu, kterou měla poskytnout „Bratrská pokladna“ (hornická pojišťovna). Proto se horníci rozhodli žádat nápravu a vyslali 25. února 1882 deputaci vedenou Uxou. Ředitele Svatopankráckých dolů chtěli požádat o zkrácení pracovní doby na 10 hodin denně, zvýšení mezd a znovupřijetí propuštěných horníků. Ředitel však tuto deputaci nepřijal a dal ji vyhodit z kanceláře. Na protest vstoupili horníci 27. února do stávkové akce a Uxu postavili do jejího vedení.

3. března 1882 vyslali horníci Uxou vedenou deputaci až do Vídně k ministerskému předsedovi Taafemu. Taafe deputaci přijal a přislíbil pomoc. Zato doma jim přichystali divadlo. Celou deputaci zatkli a v okovech deportovali do Plzně ke krajskému soudu.

Když se proti propouštění stávkujících postavily ženy horníků, 18 jich zatkli. Aby uspíšili propuštění svých žen, přivedli horníci do budovy soudu své děti, aby se o ně úředníci postarali. Tím dosáhli propuštění nevinně vězněných žen a matek hornických dětí.

Třítýdenní zápas, vedený za asistence četníků a vojska a v kruté bídě, skončil slibem úřadů, že podle stanov „Bratrské pokladny“ vyjdou horníkům vstříc.

Propuštění horníci, které lékař uznal za neschopné práce, dostali zčásti důchod. Stávková akce Nýřanska vyvolala zájem a sympatie dělníků v celých západních Čechách. Stala se příkladem organizování stávek i v jiných revírech.

V září 1882 mělo četnictvo v Nýřanech nashromážděno tolik důkazů proti „socialistům“, že provedlo domovní prohlídky u podezřelých osob. Pozatýkalo a obžalovalo pro trestný čin proti veřejnému pokoji a řádu u státního zastupitelství v Praze Antonína Uxu a šest jeho přátel. Za vinu jim kladli rozšiřování letáků, časopisů a brožur s názvy Dělnické listy, Budoucnost, Nová doba, Spravedlnost, Kalendář dělnictva československého. Období od září 1882 do dubna 1883 strávilo všech sedm horníků ve vyšetřovací vazbě. Hlavní líčení trvalo tři dny (od 23. do 25. dubna 1883). Uxa byl odsouzen na jeden měsíc vězení a Štefl na čtrnáct dní, ostatní byli osvobozeni.

Začátkem roku 1884 připravila správa Pankráckých dolů povedenou novinku. Rozhodla se zřídit závodní skladiště potravin. Část mzdy pak horníkům vyplácela v takzvaných „markách“, to jest v poukázkách na potraviny, které platily pouze tam.

Ředitel Pankráckých dolů ze strachu, aby nedošlo k nové stávce, udal Uxu (prý pobuřoval horníky). Uxu znovu zatkli a potřetí vláčeli v okovech do vězení. Po dvouměsíční vyšetřovací vazbě byl v srpnu 1884 odsouzen ke dvěma měsícům těžkého žaláře. Odsoudili ho v procesu u zemského soudu v Praze spolu s Josefem Hybešem a Karlem Steinerem.

Po návratu z vězení v říjnu 1884 sledovali Uxu jako člověka nežádoucího a veřejnému pořádku nebezpečného. Na žádost nýřanské obce byl Uxa v listopadu 1884 z obvodu okresního hejtmanství stříbrského a plzeňského vypovězen. Po protestech a odvoláních zůstal sice v Nýřanech, ale po zatčení v lednu 1886 a po propuštění z vězení byl definitivně vypovězen z Nýřan na rodné Mirošovsko. Odešel tak velký dělnický bojovník, ale jeho símě již hluboko zakořenilo v duších horníků. S podlomeným zdravím se vrátil do Příkonic na Mirošovicku, kde dále pokračoval ve své organizátorské a propagátorské činnosti. Měl největší zásluhu na založení dělnických spolků na Mirošovsku. Zemřel v Příkonicích 8. listopadu 1894 ve věku 47 let. V r. 1975 byl důl Krimich II přejmenován právě na jeho počest na Důl Antonín Uxa.

